

УДК 371.26

В. Г. Редько,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач лабораторії навчання іноземних мов
(Інститут педагогіки НАПН України)

ЗМІСТ ПІДРУЧНИКА ЯК ЗАСІБ ДІАГНОСТИКИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

У статті розглянуто проблему діагностики, динаміки зростання інтелектуального розвитку іношомовної особистості школяра під кутом зору компетентнісного підходу до навчання. Об'єктами контролю визначено лінгвістичну, мовленнєву, соціокультурну, загальнонавчальну компетенції.

Критеріями оцінювання слугують рівні навченості школярів, окреслені чинними навчальними програмами, конкретно для кожного класу. Діагностику в системі шкільної іношомовної освіти автор рекомендує здійснювати у формі психолого-педагогічного моніторингу. Він має бути дидактично доцільно визначеним у часі: види і форми контролю повинні забезпечувати його швидку і необтяжливу процедуру проведення.

Ключові слова: іноземна мова, іношомовна особистість, оцінювання навчальних досягнень, моніторинг, види тестових завдань, критерії оцінювання, середня школа.

Постановка проблеми. Варіативність сучасної системи шкільної освіти, її тенденції на компетентнісні, розвивальні, особистісно-орієнтовані, інноваційні та експериментальні технології навчання все частіше активізують необхідність створення індивідуальних умов для розкриття можливостей і творчого потенціалу школярів, проявлення в них, як зазначає В. І. Панов, потреби сформувати в собі здатність бути суб'єктом розвитку своїх здібностей і в кінцевому результаті стати суб'єктом процесу своєї соціалізації [1]. Важлива роль у цьому процесі належить іноземній мові як механізму впливу на комунікативну і соціальну активність кожного учня. Втім якість такої дії різнобічно залежить від індивідуальних можливостей школярів, зокрема від їхньої готовності до саморегуляції своєї пізнавальної активності та самовдосконалення. Саме ці чинники мають стати об'єктом, на який повинна бути спрямована навчальна діяльність. Вибір її видів і форм зумовлений цілями навчання та особливостями розвитку школярів, а також засобами впливу на цей процес, зокрема змістом підручників.

Аналіз останніх досліджень. Особливим механізмом, за допомогою якого коригується навчальна діяльність і окреслюються шляхи досягнення визначених цілей, є *діагностика*. Багатьма педагогами, психологами і методистами вона розглядається обов'язковим і важливим компонентом освітнього процесу. Як зазначають В. В. Краєвський і А. В. Хуторський, освітня діагностика – це процес визначення результатів освітньої діяльності учнів і педагога з метою виявлення, аналізу, оцінювання і корекції навчання [2]. Відповідно, вона включає: контроль, перевірку, облік, оцінювання, збір статистичних даних, їх аналіз, рефлексію; визначення динаміки освітніх змін і особистісних якісних перетворень у змісті освіти кожного школяра; перегляд цілей, уточнення освітніх програм і коригування процесу навчання; прогнозування подальшого розвитку проблем освіти [2]. До складу діагностики можуть входити різноманітні форми контролю, який передбачає визначення, вимір і оцінювання рівня освітнього досвіду школярів, набутого ними у процесі засвоєння певного змісту навчання. Проблемі контролю навчальних досягнень учнів у системі загальної освіти, у тому числі з іноземної мови, надається значна увага [3-5].

Відповідно до шкільного предмету "Іноземна мова" освітній досвід учнів визначається у процесі перевірок і оцінювання рівня сформованості в них іношомовної комунікативної компетентності. Об'єктами контролю, як правило, є лінгвістична, мовленнєва, соціокультурна, загальнонавчальна компетенції. Критеріями оцінювання, при цьому, слугують рівні навченості школярів, окреслені чинними навчальними програмами конкретно для кожного класу. Варто зазначити, що ці рівні різнобічно узгоджуються з Європейськими стандартами і, окрім цього, враховують вітчизняний навчальний досвід.

Мета статті: спроектувати види і функції діагностики навчальних досягнень з іноземної мови учнів середніх шкіл відповідно до нової парадигми шкільної іношомовної освіти: компетентнісного, комунікативного, особистісно орієнтованого, культурологічного підходів до навчання та діяльнісної технології навчальної діяльності школярів та проілюструвати їх упровадження у зміст підручників.

Виклад основного матеріалу. Діагностика навчальних досягнень лише тоді зможе слугувати дієвим засобом, якщо вона виконує такі функції: *діагностичну* (свідчить про набутий досвід у певній сфері навчальної діяльності, вказує на причини здобутих як позитивних, так і негативних результатів, прогнозує шляхи удосконалення змісту і процесу навчання), *мотиваційну* (заохочує і стимулює навчальну діяльність учня), *виховну* (формує самосвідомість і адекватну самооцінку власної навчальної діяльності школяра), *інформаційну* (дає відомості про результати успішності школяра, траєкторію розвитку його здібностей, намірів та інших особистісних якостей).

Отже, одним із важливих аспектів індивідуалізації навчання іноземної мови відповідно до особистісно орієнтованої парадигми загальної шкільної освіти є дидактично доцільна і психологічно відповідна віковим можливостям діагностика навчальних досягнень учнів. Від раціонального визначення об'єктів контролю і форм його здійснення значною мірою залежить зміст і структура підручників.

На сьогодні питанню навчальної діагностики присвячено значну кількість наукових досліджень [2; 6-9], хоч і не сформовано єдиної думки щодо її функцій та процедури. Втім необхідно наголосити на двох позиціях, які певною мірою є спільними для всіх дослідників проблеми. Адапуємо їх до особливостей змісту навчання іноземних мов.

По-перше, діагностику в системі шкільної іншомовної освіти доцільно здійснювати у формі психолого-педагогічного моніторингу, оскільки йому характерна здатність надавати оперативну зворотну інформацію про рівень засвоєння навчального матеріалу. Моніторинг має бути дидактично доцільно визначеним у часі: види і форми контролю повинні забезпечувати його швидку і необтяжливу процедуру проведення. В останні десятиліття помітно активізувалася тенденція на використання тестових форм контролю навчальних досягнень учнів. Не стала винятком іншомовна освіта. Варто, насамперед, згадати наукові дослідження, здійснені О. П. Петрашук, які стали активним стимулом до застосування тестового контролю у вітчизняній іншомовній сфері [10]. У вітчизняній та зарубіжній теорії навчання іноземних мов розроблені комплекси тестових завдань з мови (лексики, граматики) і мовлення (аудіювання, говоріння, читання, письма), що широко використовуються під час проведення учнівських олімпіад, зовнішнього незалежного оцінювання, державної підсумкової атестації, різних іспитів у середніх і вищих навчальних закладах тощо. Такі засоби діагностики навчальних досягнень учнів мають свої особливості:

а) вони повинні бути комплексними і передбачати визначення рівня навченості школярів як з мови, так і з мовлення у різних видах мовленнєвої діяльності, а також рівня сформованості соціокультурної компетенції, з огляду на те, що сучасна парадигма шкільної іншомовної освіти передбачає взаємопов'язане навчання мови і культури народу її носіїв;

б) давати інформацію про психологічний стан (розумове напруження, нервове збудження, стресовий стан) учнів упродовж усього процесу виконання завдань;

в) види і форми контролю мають бути знайомі школярам і не викликати труднощів у їх виконанні;

г) види тестових завдань повинні забезпечувати можливість прогнозувати шляхи усунення недоліків.

По-друге, як зазначає В. І. Панов, в умовах сучасної школи мета перевірки і коригування процесу навчання повинні бути сфокусовані на досвід учнів, а відтак цільова парадигма має змінюватись "від діагностики добору до діагностики розвитку" [1], що зумовлює пріоритетне орієнтування усіх елементів діагностичної системи на створення умов для набуття досвіду продуктивної діяльності школярів у процесі навчання. Як підкреслює Ш. О. Амонашвілі, головне призначення шкільної діагностики – це визначення "індивідуально-позитивних передумов" формування якісних характеристик кожного школяра, спираючись на які можна визначити найближчі перспективи його розвитку [11]. Це означає, що діагностика, насамперед, повинна більше виконувати навчально-коригувальну, ніж контролювальну функцію.

У педагогічній літературі розрізняють три види діагностики: 1) *поточну навчальну діагностику*; 2) *рубіжну та підсумкову діагностику*; 3) *психологічну діагностику інтелектуального розвитку* [8]. Розглянемо їх під кутом зору змісту навчання іноземних мов відповідно до компетентнісної парадигми.

Поточна навчальна діагностика здійснюється за навчально-діагностичними матеріалами, представленими безпосередньо у змісті підручників. До них можна віднести вправи і завдання різного рівня складності, що дають можливість як вчителю, так і учням визначити рівень сформованості мовних навичок і мовленнєвих умінь. Це найбільш типові види діагностичної діяльності, що використовуються у підручниках з іноземних мов. У таких випадках пріоритет бажано надавати засобам, які вимагають від учнів творчого мислення, доцільного залучення раніше набутого досвіду: *Порівняйте..., Висловіть своє ставлення до..., Доведіть, що..., Сформулюйте свою думку щодо..., Доповніть висловлення..., Наведіть аргументи щодо..., Підтвердіть / Заперечте твердження, Уявіть, що..., і розкажіть / напишіть...* тощо. Такі завдання передбачають отримання вчителем комплексного уявлення про рівень навчальних досягнень учнів як у межах вивчення певного матеріалу, так і про загальний рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності щодо якості володіння мовним, мовленнєвим, соціокультурним матеріалом і загальнонавчальними стратегіями його використання в усному і писемному спілкуванні.

Hay algunas diferencias de vocabulario entre el español de España y el que se habla en América Latina. A ver si sabes relacionar las palabras correspondientes.

(Існують деякі різнобічності між іспанською мовою Іспанії та Латинської Америки. Поснай відповідні слова і вирази).

En España se dice: En América Latina se dice:

guapo papas

billete el día de San Valentín

aparcar el coche   conversar, platicar
charlar   apurarse
aquí lindo
tirar boleto
patatas   botar
darse prisa   parquear el carro
el Día de los Enamorados acá

(HOLA – 9)¹

Observa las fotos del mercado en uno de los pueblos de Perú. (Розглянь фотографії ринку в одному з населених пунктів Перу).

Describe (Опиши):

qué país (lugar) es
qué se ve en las fotos
quién es la gente en las fotos
cómo se visten las mujeres

Habla (Поспілкуйся):

de los personajes
de su aspecto físico
de lo que están haciendo

Narra (Розкажи):

qué están vendiendo las peruanas
de qué podrían estar hechas las mantas y los ponchos
qué otros recuedos de artesanía se hacen para los turistas que visitan Perú

(HOLA – 8)

Cambia las expresiones en negrilla por los pronombres personales. (Заміни вирази, виділені жирним шрифтом, особовими займенниками).

Modelo: Ella regala a su hermano el disco. - Ella se lo regala.

1. Ella regala a su hermano el disco. 2. El profesor explica a los alumnos la lección. 3. La abuela leía a sus nietas la historieta. 4. La vendedora nos envuelve las naranjas. 5. El primero de septiembre los alumnos siempre traen a sus profesores las flores. 6. El cartero entrega a la abuela la carta. 7. Yo hago a la profesora una pregunta. 8. La peluquera corta a la cliente el pelo. 9. El cocinero nos cocina la comida sabrosa. 10. El limpiabotas les limpia las botas. 11. El carpintero nos reparó las puertas y ventanas. 12. El pastelero dio a los niños los caramelos. 13. Ella pregunta al policía la dirección.

(HOLA – 10)

Pon los verbos entre paréntesis en la forma correspondiente del Pretérito imperfecto de subjuntivo. (Постав дієслова, що в дужках, у відповідну форму Pretérito imperfecto de subjuntivo).

1. Nos permitieron que (pagar) en cheque. 2. Yo estaba contento de que ellos (degustar) unos vinos tintos. 3. Les propusieron que (pedir) el solomillo Botín. 4. Nunca aseguré que tú (comer) saludable en los sitios de la comida rápida. 5. No era cierto que los indígenas (alimentarse) sólo con el maíz. 6. Los indígenas decían que era necesario que todos (respetar) la tierra por dar de comer al hombre. 7. También tuvieron que pedir el permiso al campo para que lo (sembrar). 8. Era preciso que vosotros (leer) la novela de Miguel Ángel Asturias "Hombres de maíz". 10. Nosotros preferiríamos que vosotros (alimentarse) con verduras y legumbres. 11. Quisiera que vosotros (evitar) los atracones y los ayunos. 12. Era sorprendente que el jamón ibérico se (guardar) hasta dos años fuera de la nevera.

(HOLA – 11)

Рубіжна та підсумкова діагностика представлена у змісті підручників з іноземних мов у формі тестового контролю рівня сформованості мовної, мовленнєвої, соціокультурної та загальнонавчальної компетенцій. Як правило, такі тестові завдання вміщуються в кінці кожного тематичного модуля і в кінці підручника. Останні передбачають комплексний контроль рівня сформованості комунікативної компетентності, здатності учнів інтегрувати досвід, набутий у вивченні кількох тем. На наш погляд, найбільш ефективними тут можуть бути творчі комунікативні завдання: навчально-мовленнєві ситуації, проектна робота, рольові ситуативні ігри та ін. У змісті підручників серії "HOLA" в кінці тематичних модулів ми вміщуємо рубрику "*Testos de evaluación*", де пропонуються тестові завдання для виконання в усній і письмовій формах, які передбачають моніторинг рівня навчальних досягнень учнів з теми, що вивчалась. Наведемо приклади.

¹ Тут і далі використані навчальні матеріали з підручників з іспанської мови серії "HOLA" (автори: В. Г. Редько, В. І. Береславська) видавництва "Генеза" (Київ).

TEST DE EVALUACIÓN

Completa los huecos del texto con una de las tres opciones que se proponen al final del ejercicio.
(Заповни пропуски у тексті одним із трьох варіантів: a, b, c).

El mercado azteca

El mercado azteca empezaba a funcionar al amanecer. La gente llenaba sus canoes de productos y **1** objetos hechos para el mercado. **2** se dirigían al mercado de Tenochtitlán. **3** hombres y mujeres iban cargados con los productos, **4** llevaba espejos de vidrio volcánico y otros llevaban **5** que querían cambiar. **6** hombres iban con sus esclavos. No **7** tenían esclavos porque eran muy caros. **8** esclavo tenía derecho a tierras. Trabajaban en los campos, dormían en la casa del amo. El mercado estaba en la plaza, frente al palacio de Moctezuma. La plaza estaba adornada con un calendario de piedra que pesaba más de 25 toneladas. **9** puede imaginar cómo fue transportado allí. El mercado azteca se celebraba **10** semanas. **11** indios viajaban desde sus pueblos situados a más de 5 días de distancia. **12** mejor podía distinguir a los indios entre sí que su vestido. **13** pintaban las caras con líneas y adornaban su pelo con plumas de pájaros. Si **14** llegaba de las tierras frías, estaba cubierto de ropa que no se veía su cara. **15** tenía dinero pero **16** conocían el valor de las cosas.

Opciones

1.	a) algunas	b) algunos	c) ningunos
2.	a) Todo	b) Todos los	c) Todos
3.	a) Algunos	b) Nada	c) Ningún
4.	a) algo	b) alguien	c) nada
5.	a) algo	b) alguien	c) nada
6.	a) Alguien	b) Ningunas	c) Algunos
7.	a) todo	b) todos	c) ningunos
8.	a) Ningún	b) Ninguno	c) Nadie
9.	a) Nada	b) Todos	c) Nadie
10.	a) todas	b) algunas	c) todas las
11.	a) Nadie	b) Nada	c) Algunos
12.	a) Nada	b) Nadie	c) Ninguna
13.	a) Alguien	b) Algo	c) Algunos
14.	a) alguien	b) ningún	c) algunos
15.	a) Nada	b) Nadie	c) Todos
16.	a) todos	b) todos los	c) ninguno

(HOLA – 8)

Completa los huecos del texto con una de las tres opciones que se proponen al final del ejercicio.
(Заповни пропуски у текстах одним із трьох варіантів).

El turrón y el mazapán

El turrón **1** a casa por Navidad. A muchos nos **2** relacionar celebraciones gastronómicas a un tiempo o lugar. El mejor ejemplo es el turrón. Tradicionalmente, en casa de mis padres **3** el turrón por primera vez tras la cena de Nochebuena. **4** presente en los postres navideños hasta el día de los Reyes Magos, y entonces **5** para el resto del año. El turrón es blando o duro. Los ingredientes fundamentales **6** almendra y azúcar o miel y clara de huevo. El turrón más famoso **7** en Jijona. Ya en 1585, el cocinero mayor del rey Felipe II afirmaba que "en todas casas de Jijona huele a miel", lo que quería decir que en todas casas **8** turrón. En el siglo VIII, los árabes **9** el mazapán. Los árabes **10** por costumbre tomar una mezcla de almendra con azúcar en sus reuniones de Navidad. El mazapán **11** compuesto por almendra, azúcar y clara de huevo. En Toledo **12** los mazapanes más famosos.

Opciones

1.	a) volvieron	b) vuelve	c) volviera
2.	a) gusta	b) gustan	c) gustó
3.	a) tomo	b) tomaba	c) se tomaba
4.	a) Siguiera	b) Sigue	c) Seguía
5.	a) desaparecía	b) había desaparecido	c) ha desaparecido
6.	a) siga	b) siendo	c) siguen siendo
7.	a) se fabrica	b) fabrica	c) fabricando
8.	a) se fabricaba	b) se fabricó	c) fabrican
9.	a) introdujeron	b) introducían	c) introducen
10.	a) teniendo	b) tuvo	c) tenían
11.	a) estaban	b) haya	c) está
12.	a) se elaboran	b) elaboran	c) elaborando

(HOLA – 11)

Imagínate que estás discutiendo según el tema "Comer en casa o comer en el restaurante". (Уявіть, що ви обговорюєте проблему "Обідати дома чи в ресторані?").

Sugerencias:

Las ventajas de comer en casa (en el restaurante).

Преваги обідати дома (в ресторані).

Su restaurante (café, bar) favorito.

Ваш улюблений ресторан (кафе, бар).

El comentario sobre los precios.

Коментар цін.

El horario, el servicio, la propina.

Режим роботи, обслуговування, чайові.

(HOLA – 11)

Варто зазначити, що такі комунікативні завдання, як навчально-мовленнєві ситуації, проектна робота, рольові ігри тощо не обов'язково характерні тільки рубіжній та підсумковій діагностиці. Вони досить широко можуть застосовуватись у підручниках упродовж розвитку змісту навчання з кожної теми. У цих випадках основне їхнє призначення має більш навчальний характер, ніж контролювальний, і їхні функції, переважно, зводяться до активізації навчальних дій учнів залежно від комунікативних потреб, які виникають на певному етапі навчання.

Психологічна діагностика інтелектуального розвитку передбачає визначення рівня і темпу (траєкторії) розвитку школярів упродовж певного періоду навчання. Вона дає можливість спостерігати динаміку їхнього інтелектуального вдосконалення. Це може бути час, протягом якого засвоюється одна тема спілкування, а також семестр, навчальний рік, ступінь (етап) навчання (початкова школа, основна школа, старша школа). Що стосується іноземної мови, то цей вид діагностики більше асоціюється з рівнем сформованості стратегічної (компенсаторної) компетентності – здатності школярів, за умови виникнення потреби, самостійно адекватно використовувати допоміжні засоби навчання (словники, довідники, мережу Інтернет, глосарії тощо), а також, окрім вербальних, ще й невербальні засоби спілкування. Певною мірою вона також дозволяє з'ясувати рівень сформованості прагматичної, дискурсивної, функціональної компетентностей, компетентності програмування мовлення [12], що характерно процесу навчання іноземної мови. Однак, найчастіше її доцільно використовувати для виявлення рівня розвитку психофізіологічних можливостей учнів. Основними серед них ми визначили такі:

- як здійснювати порівняння мовної та соціокультурної інформації (в іншомовній освіті воно активно застосовується під час реалізації принципу опори на рідну мову, а також у взаємопов'язаному навчанні мови і культури, що знаходить свій відбиток у навчальному процесі, який організовується у формі діалогу культур);

- як робити аналіз подій / явищ, систематизацію, аналогію, узагальнення;

- як логічно і відповідно до запропонованої теми будувати усне і письмове висловлення;

- як диференціювати інформацію, отриману з письмових і аудитивних джерел, на основну і другорядну;

- як здійснювати перефразування речень з причин незнання / забування мовної одиниці, комунікативно необхідної для висловлення думки;

- як скорочувати (компресувати) зміст продуктивного / рецептивного тексту;

- як передавати своїми словами зміст тексту;

- як самостійно без вербальних / схематичних / візуальних зображувальних опор виконувати творчі усні та письмові завдання тощо.

Звісно, що подібні дії кожен учень може виконувати по-різному, відповідно до рівня свого інтелектуального розвитку і власного темпу навчання. Втім, автору потрібно передбачати ці особливості під час конструювання змісту підручників і знаходити способи їх ефективного вирішення всіма школярами.

Наведемо приклади творчих завдань, розміщених у змісті підготовлених нами підручників, які дають можливість отримувати зворотну інформацію про рівень навчальних досягнень учнів і коригувати подальшу діяльність кожного з них.

Haz el resumen del texto (ejercicio 5) para comunicar lo más principal y esencial. (Підсумуй зміст тексту, визначивши в ньому найголовніше).

(HOLA – 3: 75)

Cuenta los programas de tu canal preferido. (Розкажи про програми твого улюбленого телеканалу).

Sugerencias:

- desde qué hora emite la televisión (з котрої години починає працювати телебачення);

- hasta qué hora tiene programas (до якої години працює);

- en qué lengua hay programas (на яких мовах транслюються програми);

- qué tipos de programas constituyen su programación habitual (які види програм ти найчастіше дивишся);
- qué programas prevalecen (які програми займають основне місце у твоєму перегляді);
- quiénes son los representantes del telediario (хто з дикторів читає теленовини).

(HOLA – 9: 67)

Cuenta qué quieres ver y visitar en la Comunidad Autónoma Castilla-La Mancha. Argumenta tus ideas. (Розкажіть, що ви хотіли б відвідати в Кастилі-Ла Манчі. Аргументуйте свій вибір).

(HOLA – 10: 140)

Actualmente han aparecido nuevas profesiones. Haz una investigación. (В останній час з'явилися нові професії. Дослідіть цю проблему).

- ¿Qué profesiones han adquirido el mayor protagonismo en los últimos años?
- (Які професії найпопулярніші в останні роки?)
- ¿Cuáles profesiones serán las más demandadas en los próximos veinte años?
- (Які професії будуть найбільш затребуваними в найближчі двадцять років?)
- ¿Cuáles son tus futuras aspiraciones laborales?
- (Які професії ти обрав би?)

(HOLA – 10: 82)

Narra sobre los cambios negativos del medio ambiente como la influencia del progreso científico. (Розкажи про негативні наслідки впливу сучасного наукового прогресу на навколишнє середовище).

(HOLA – 11: 174)

Haz comentarios al refrán "Más vale la salud que la riqueza". (Прокоментуй прислів'я "За гроші здоров'я не купиш" / "Здоров'я не продається").

Sugerencias:

- la alimentación saludable (здорове харчування);
- la actividad física diaria (щоденна фізкультура);
- el control de peso (контроль ваги тіла);
- las revisiones médicas regulares (регулярне стеження за станом здоров'я).

(HOLA – 11: 54)

Такі види навчальних завдань стимулюють учнів до рефлексії, використання досвіду, набутого на попередніх етапах навчання і у процесі засвоєння інших навчальних курсів. А це означає, що в підручнику доцільно вміщувати вправи і завдання, котрі збігалися б із динамікою розвитку всіх учнів, зокрема їхніх комунікативних, загальнонавчальних та іншомовних здібностей і готовності до реалізації своїх комунікативних намірів у власній життєвій діяльності. Як засвідчує шкільна практика, одне і те ж завдання, передбачене змістом підручника, викликає різний обсяг розумового напруження і творчості з боку учнів: для одних воно може бути результатом продуктивної, а для інших – репродуктивної роботи. Як зазначає Н. Ф. Круглова, важливим показником рівня творчого змісту діяльності є ступінь її відмінності від попередніх аналогів і результатів набутого досвіду [6]. Відповідно, навчальні завдання, що пропонуються підручником, повинні *орієнтуватися на можливості кожного учня*. Це є однією із важливих умов реалізації особистісно орієнтованого навчання.

Для автора підручника існують два критерії вибору завдань творчого спрямування: 1) завдання з прогнозованим результатом (мають більш репродуктивний характер); 2) завдання з непередбачуваним результатом (мають продуктивний характер). Що стосується змісту підручників з іноземних мов, то до *першого виду* можна віднести такі завдання: заповнення пропусків у текстах діалогічної та монологічної форми; переказ тексту; побудова висловлення в усній або письмовій формі за даним планом або за аналогією; ситуативне спілкування за даним планом (Sugerencias / Suggestions); проектна робота за вказаними напрямками; колективне обговорення проблем у межах запропонованих тем тощо. До *другого виду* відносяться такі види комунікативної діяльності: іншомовне ситуативне спілкування за узагальнено сформульованим завданням (без уточнень проблем, які мають порушити учні); проектна робота, зміст якої сформульовано лише узагальненою темою; іншомовне монологічне висловлення у формі ситуації, що охоплює кілька тем спілкування; висловлення власної точки зору, власних оцінювальних суджень, власного ставлення до певних проблем і об'єктів спілкування тощо. Така диференціація творчих завдань може забезпечувати іншомовні комунікативні потреби всіх учнів із різними навчальними здібностями. Якщо змістом підручника передбачається ця особливість добору навчального матеріалу, то можна очікувати на динаміку постійного зростання інтелектуального розвитку школярів. Вона різнобічно залежить від засобів і форм впливу на їхні індивідуальні можливості і є наслідком адекватного визначення їхнього рівня розвитку і наступної діяльності, спрямованої на ускладнення усіх форм

інтелектуального досвіду під впливом дидактично, психологічно і методично доцільно створеного у змісті підручників своєрідного навчального іншомовного комунікативного середовища. Під ним ми розуміємо мовний, мовленнєвий, тематично-інформаційний, ілюстративний компоненти змісту підручника, а також систему педагогічних і психологічних умов і впливів (видів, форм і способів організації та активізації іншомовної комунікативної діяльності), які створюють підґрунтя для розкриття і прояву інтересів і здібностей учнів відповідно до їхніх індивідуальних можливостей і потреб.

Висновки. Лише за умов, що у процесі навчання іноземних мов педагогічно доцільно (вчасно, цілеспрямовано, відповідно до поставлених завдань, з урахуванням вікових можливостей і комунікативних потреб учнів) буде використовуватись діагностика навчальних досягнень школярів, можна досягти рівнів навченості, окреслених чинною навчальною програмою, а підручник слугуватиме не тільки ефективним засобом навчання іншомовного спілкування, але й надійним механізмом визначення готовності учнів до оволодіння цим феноменом і удосконалення траєкторії їхнього розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Панов В. И. Психодидактика образовательных систем : теория и практика / В. И. Панов. – СПб. : Питер, 2007. – 352 с.
2. Краевский В. В. Основы обучения. Дидактика и методика : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / В. В. Краевский, А. В. Хуторской. – М. : Издательский центр "Академия", 2007. – 352 с.
3. Вопросы контроля обученности учащихся иностранному языку / [под ред. А. А. Миролюбова]. – Обнинск : Титул, 1999. – 112 с.
4. Контроль в обучении иностранным языкам в школе / [ред.-сост. В. А. Слободчиков]. – М. : Просвещение, 1986. – 111 с.
5. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної освіти / М-во освіти і науки України ; Ін-т педагогіки АПН України. – К. : Перше вересня ; Шкільний світ ; Харків : Фоліо, 2000. – 3 с.
6. Круглова Н. Ф. Психологическая диагностика и коррекция структуры учебной деятельности младшего школьника / [Н. Ф. Круглова ; под общ. ред. О. А. Конопкина и В. И. Панова]. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2004. – 248 с.
7. Ніколаєва С. Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції (на матеріалі англійської мови) / С. Ю. Ніколаєва. – К. : ІЗМН, 1996. – 312 с.
8. Педагогическая диагностика в школе / [под ред. А. И. Кочетова]. – Минск. : Нар. асвета, 1987. – 223 с.
9. Шишов С. Е. Школа : мониторинг качества образования / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М. : Наука, 2000. – 316 с.
10. Петрашук О. П. Тестовий контроль у навчанні іноземної мови в середній загальноосвітній школі / О. П. Петрашук. – К. : Вид. центр КДПУ, 1999. – 261 с.
11. Амонашвили Ш. А. Размышления о гуманной педагогике / Ш. А. Амонашвили. – М. : Педагогика, 1995. – 496 с.
12. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1991. – 220 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Panov V. I. Psichodidaktika obrazovatel'nykh sistem : teoriya i praktika [Psychodidactics of the Educational Systems : Theory and Practice] / V. I. Panov. – SPb : Piter, 2007. – 352 s.
2. Kraevskii V. V. Osnovy obucheniya. Didaktika i metodika [Basics of Teaching. Didactics and Methodology] : [ucheb. posobie dlya stud. vyssh. учеб. zavedeniy] / V. V. Kraevskiy, A. V. Khutorskoy. – M. : Izdatelskiy tsentr "Akademiya", 2007. – 352 s.
3. Voprosy kontrolya obuchennosti uchashchikhsya innostrannomu yazyku [Control Questions of Pupils' Foreign Language Proficiency] / [pod red. A. A. Myrolyubova]. – Obninsk : Titul, 1999. – 112 s.
4. Kontrol v obuchenii innostrannym yazykam v shkole [Control in Learning Foreign Languages at School] / [red.-sost. V. A. Slobodchikov]. – M. : Prosveshchenie, 1986. – 111 s.
5. Kryteriyi otsiniuvannya navchalnykh dosyagnen uchniv u systemi zagalnoyi osvity [Evaluation Criteria of Pupils' Academic Progress in the System of General Education] / M-vo osvity i nauky Ukrainy ; In-t pedagogiky APN Ukrainy. – K. : Pershe veresnya ; Shkilnyi svit ; Kharkiv : Folio, 2000. – 3 s.
6. Kруглова N. F. Psikhologicheskaya diagnostika i korrektsiya struktury uchebnoy deyatel'nosti mladshogo shkolnika [Psychological Diagnostics and Structure Correction of Primary School Pupil's Educational Activity] / N. F. Kruglova ; pod obshch. red. O. A. Konopkina i V. I. Panova]. – M. : Moskovskiy psikhologo-sotsialnyy institut, 2004. – 248 s.
7. Nikolaeva S. Yu. Praktikum z metodyky testuvannya inshomovnoy leksychnoy kompetentsiyi (na materialy angliyskoyi movy) [Practical Book on the Testing Methodology of Foreign Lexical Competence (on the Material of English Language)] / S. Yu. Nikolaeva. – K. : IZMN, 1996. – 312 s.
8. Pedagogicheskaya diagnostika v shkole [Pedagogical Diagnostics at School] / [pod red. A. I. Kochetova]. – Minsk : Nar. asveta, 1987. – 223 s.
9. Shishov S. E. Shkola : monitoring kachestva obrazovaniya [School : Monitoring of Educational Quality] / S. E. Shishov, V. A. Kalney. – M. : Nauka, 2000. – 316 s.
10. Petrashchuk O. P. Testovyy kontrol u navchanni inozemnoy movy v seredniy zagalnoosvitniy shkoli [Test Control in Teaching Foreign Language at Secondary School] / O. P. Petrashchuk. – K. : Vyd. tsentr KDLU, 1999. – 261 s.

11. Amonashvili Sh. A. Razmyshleniya o gumannoy pedagogike [Thoughts about Humane Pedagogy] / Sh. A. Amonashvili. – М. : Pedagogika, 1995. – 496 s.
12. Zimnyaya I. A. Psikhologiya obucheniya innostrannym yazykam v shkole [Psychology of Foreign Language Teaching at School] / I. A. Zimnyaya. – М. : Prosveshchenie, 1991. – 112 s.

Матеріал надійшов до редакції 10.10. 2013 р.

Редько В. Г. Содержание учебника как средство диагностики развития иноязычной личности школьника.

В статье автор рассматривает проблему диагностики, динамики роста интеллектуального развития иноязычной личности школьника с точки зрения компетентностного подхода к учебе. Объектами контроля являются лингвистическая, языковая, социокультурная, общенаучная компетенции. Критериями оценивания служат уровни обученности школьников, очерченные действующими образовательными программами, конкретно для каждого класса. Диагностику в системе школьного иностранного образования автор рекомендует совершать в форме психолого-педагогического мониторинга. Он должен быть дидактически целесообразно определенным во времени: виды и формы контроля должны обеспечивать его быструю и необремененную процедуру проведения.

Ключевые слова: иностранный язык, иноязычная личность, оценивание образовательных достижений, мониторинг, виды тестовых заданий, критерии оценивания, средняя школа.

Redko V. G. The Textbook Contents as the Means of Pupil's Foreign Personality Development Diagnostics.

The article deals with the problem of diagnostics and intellectual development dynamics of a student's linguistic personality in the context of the competence-based approach to education. Evaluation objects are the following: linguistic, communicative, sociocultural and general academic competences. The evaluation criteria are levels of academic achievements, which are defined by the school curriculum for each form. According to the author, diagnostics is to be carried out as a psychological and educational monitoring. It is to be didactically adequate in the time spectrum: types and forms of control should provide its prompt and non-overloading procedure. The author outlines the following criteria to specify diagnostics means: as far as the contemporary educational paradigm suggests the complex acquisition of linguistic skills and cultural peculiarities of a particular nation, the evaluation criteria should have the complex nature as well and provide the evaluation of educational achievements in the sphere of the language, the level of communicative skills and the sociocultural competence; provide the information on the students' psychological condition throughout the process of completing tasks (i.e. mental load, neural excitation, stress levels); students are to be familiar with the types and forms of control which pose no difficulties for them; types of test tasks should have the prognostic nature and provide opportunities to predict ways to neutralize shortfalls of the educational process. The suggested ideas are illustrated by the author with samples from his Spanish language textbooks.

Key words: foreign language, linguistic personality, evaluation of academic achievements, monitoring, types of tests, evaluation criteria, secondary school.